

Lahden Ammattikorkeakoulu
Taideteollisuuden koulutusohjelma
Koru- ja hopeamuotoilu
Johanna Stenvall: **Vahva olkapää
ja lyyrinen takapuoli-
kaksi korua suomalaisen naisen
vartalolle**
Opinnäytetyö
Kevät 2006

Tiivistelmä

Korujen symboliikka perustuu harvoin siihen vartaloon, joka niitä kantaa. Kautta vuosisatojen miehet ovat suunnitelleet naisille koruja, tietämättä lainkaan mitä naiset ajattelevat omasta ruumiistaan, paikkaan johon korut sijoitetaan.

Suomalaiset naiset arvostavat kulttuuriaan ja tuntevat oman erityisyytensä. Täällä naiset laskevat yhdeksi kauneuden määreeksi persoonallisuuden. Persoonan korostus ja halu olla vahva, eikä aina vain kiltti, korostuivat tutustuessani suomalaisten naisten vartalokokemuksiin. Työtekevät kädet, vahvat olkapäät, joihin voi tukeutua sekä fyysisesti että psyykkisesti, ja pehmainen takamus, jota ei turhaan häpeillä, kannustivat minua suunnittelemaan kaksi näyttävää ja vartalon muodon mukaan muuntautuvaa juhlakorua suomalaiselle naiselle.

Lahti University of Applied Sciences
-Institute of Design
Jewellery design
Johanna Stenvall: **Strong shoulder
and lyric behind –
two jewelleryes for body of Finnish woman**
Scholar thesis
Spring 2006

Abstract

Only rarely, the symbolism of jewelleryes is based on the body they are worn. Trough the centuries have most of the jewellery been designed by men. They have designed jewels for women without knowing women`s thoughts about their own body, the one and only place where the jewels are going to be.

Finnish women appreciate their own culture and they also know that they are special. Women here are aware that one of the basic principles of being beautiful is being personal. When I studied about those experiences that Finnish women had about their bodies, I learned that urge to be strong and not always so kind id strong. They are willing to show their personality. Working hands and strong shoulders to lean on both physically and mentally, and soft behind that are not to be ashamed of, showed me the way to design two jewels which can chance their form according to the bodies they are worn.

Sisällys

1. Johdanto

2. Naisvartalon historiaa länsimaisessa kulttuurissa s. 3

2.1 Naisvartalon muokkaus ja korostaminen koristamisen keinoin s. 4

2.2 Suomalaisen naisen vartalo s. 9

3. Vartalokokemukset s. 11

3.1 Kasvot s. 12

3.2 Kädet s. 13

3.3 Jalat s. 14

3.4 Vatsa s. 15

3.5 Rinnat s. 16

3.6 Niska ja hartiat s. 17

3.7 Takapuoli s. 19

4. Naisvartalon vaatimukset ja estetiikka nykyajassa s. 21

4.1 Vartalo itseilmaisun välineenä s. 22

4.2 Koru vartalon korostajana s. 24

5. Muotoilutehtävä s. 26

5.1 Suomalaiset naiset kohde-ryhmänä s. 27

6. Muotoiluprosessi s. 28

7. Vartalokorujen kuvallinen esittely s. 34

8. Loppusanat s. 37

Lähteet

Liitteet

Johdanto

Opinnäytetyöni aiheenvalinnan pohjana on toimittaja Anna-Stiina Nykäsen kokoama dokumenttikirja, "Parhaat puoleni", tavallisista suomalaisista naisista. Anna-Stiina Nykänen on haastatellut kaiken ikäisiä ja kokoisia naisia siitä, miten he vartalonsa kokevat.

Tulkitsin kirjaan haastateltujen naisten vartalokokemuksia ja suunnittelin ja toteutin lukukokemukseni pohjalta 2 korua suomalaisen naisen vartalolle. Tavoitteenani oli selvittää millaisia koruja naiset oikeasti tahtovat ja miten he haluavat "ihonsa" koristaa. Korujen sijoituspaikka naisen vartalolla määräytyi naisten vartalokokemusten myötä ja korun ulkonäkö määräytyi sekä käyttökävyyden että muotoilun yhteistuloksena. Pääroolissa työssäni on korujen innovatiivisuus niiden sijoituspaikan suhteen, ensisijaisena käytötarkoituksena kuitenkin säilyä ihmisen traditionaalinen koristautumisen tarve.

Kaksi uniikkikoruani sijoittuvat naisen takamukseen ja oikealle hartialle. Tahdoin keksiä oivaltavat tekniset ratkaisut korujen pukemista ja paikallaan pysymistä varten, sekä tehdä muotokieleltään naiselliset ja näyttävät juhlakorut. Mukautuminen kaikenkokoisiin vartaloihin sekä naisvartalon muotojen korostaminen olivat suunnitteluni pääperiaatteet. Korujeni ei ole tarkoitus julistaa tai ottaa kantaa, vaan istua hyvin ja näyttää kauniilta sellaisissa vaihtoehtoisissa ruumiinosissa, joissa suomalaiset naiset tulkintani perusteella voisivat korunsa kantaa. Muotoiluprosessissa pidin tärkeänä itse vartaloa ja sen esiintuomista. Vaikka koruni ovat näyttäviä, haluan että itse naisvartalo säilyy edelleen ensisijaisessa asemassa, eikä siitä tule korujen myötä osaa teoksesta tai tekijän mielipiteiden julistusta. Korujeni on toimittava myös konkreettisesti käytössä ja toinen koruistani on suunniteltu myös kaupallisuutta ajatellen.

2. Naisvartalon historiaa länsimaaisessa kulttuurissa

Naisen ruumis on vain harvoin ollut hänen omansa. Usein se on ollut vain väline lajin jatkumiseen tai miehen himon tyydyttäjä. Ennen ruumis oli taakka. Luonto oli ruumiin vihollinen ja kivut oli kestettävä ilman lievitystä. Nälkä ei ollut keino laihduttaa, vaan se oli köyhissä oloissa suuri vaara. Mutta terveys ja pitkä ikä eivät ole vielä tänäkään päivänä vapauttaneet naista ruumiin vankeudesta eikä vartalon merkitys ole lainkaan vähentynyt keuhkotautien ja ruttojen täyttämästä ajasta.

Naisen vartalo on kautta aikojen ollut erittäin käyttökelpoinen elatusväline. Jo vuosisatoja sitten sillä pyydystettiin aviomies tai asiakas. Kauneushanteet muuttuivat hitaasti ja niihin vaikuttivat niin filosofiset, uskonnolliset kuin taloudellisetkin syyt. Kautta aikain on naisruumis ollut katsotuin kohde ja sen muoto on kaikille tuttu. Eurooppalaisessa kulttuurissa kauneus oli varattu vain niille harvoille, joiden ei tarvinnut

tehdä työtä elääkseen. Vain ylhäiset saivat tarpeeksi ravintoa ja kykenivät hankkimaan upeita vaatteita, ja vain heillä oli aikaa ja varaa keskittyä olemaan päätoimisesti kaunis.

Yksi tärkeimmistä kauneuden edellytyksistä on ollut virheetön iho. Iso-rokon ja muiden ihotautien aikaan sen saavuttaminen ei ole ollut aivan yksinkertaista. Historiassa naisen ihon oli oltava vaalea ja heleä. Pissamat olivat kauhistus ja kasvoja valkaistiin vaarallisilla ja vähemmän vaarallisilla keinoilla. "Eniten käytetty kaunistusaine oli lyjyvalkoinen. Se sekoitettiin pastaksi munanvalkuaisen ja viinietikan kanssa ja siveltiin kasvoille. Joskus lyjyvalkoisen päälle levitettiin vielä värjättyä kumilakkaa, joka teki kasvot käytännöllisesti katsoen liikkumattomiksi. Köyhien tyttöjen, jotka halusivat matkia varakkaampia, piti tyytyä jauhopuuteeriin – mikä varmaankin oli onneksi heidän iholleen ja terveydelleen." (Utrio 2001, s.168.) Hiusten ja ihon vaaleus yhdistettiin viattomuuteen ja hyvyteen. Vasta Ranskan vallankumouksen jälkeen selkeät ihannevärit katosivat ja tärkeintä hiuksissa

oli niiden määrä. Kautta aikojen ovat runsaat hiukset olleet samanlainen ihanne kuin pitkä kaula tai pienet kädet ja jalat. Muita naisvartalon absoluuttisen kauneuden määreitä ei juuri ole. Naisen ruumista on aina palvottu, mutta ihanteet ovat suuresti vaihdelleet eri aikoina.

2. 1 Naisvartalon muokkaus ja korostaminen koristamisen keinoin

Kauneus oli ennen naisen tärkein avu, siveyttä lukuun ottamatta. Nainen pyrki miellyttämään miestä ulkonäöllään ja kaunis nainen saattoi aina odottaa etua ulkonäöstään. Yhtä innokkaasti kuin naisten hiuksien ja ihon väriä, on pyritty muuttamaan myös naisen vartaloa. Sitä on korostettu, ty pistetty, latistettu ja jokaista ruumiinosan muotoa on historian jossakin vaiheessa pyritty muuttamaan. Naisvartalon muokkaus saattoi olla suuren vaivan takana ja se saattoi olla tuskallista tai hengenvaarallista. Utrio (1985, 12) kertoo kirjassaan kuinka paljon vaivaa naiset olivat valmiita näkemään kauneutensa eteen, ilman mitään varmuutta todellisista tuloksista.

Eurooppalaiset naiset saattoivat nukkua vuosikausia nipistin nenäsään saadakseen kapeamman nenän. Hyvin usein muuntelu saattoi olla tuskallista ja jopa hengenvaarallista. Ihon haavoittaminen, lihaksien puristaminen ja jäsenien vääntäminen oli tavallista.

Naisvartalon korostaminen on tapahtunut mm. kankaiden ja vanteiden avulla eikä se koskaan ole ollut niin väkivaltaista kuin vartalon konkreettinen muokkaus toisen muotoiseksi.

Antiikin kreikan naiset saivat elää elämänsä ilman, että mitään ruumiinosia erityisesti muunneltiin. Antiikin aikana ihanteena oli naisruumiin luonnollisuus, jota korostettiin yksinkertaisesti laskostetuilla vaatteilla. Ainut kehoa muokkaava asuste, jota käytettiin, oli ns. Afroditen vyö, jonka tehtävä oli tukea naisten rintoja. Vyötä saatettiin koristella esimerkiksi rintojen väliin sijoituvalla soljella.

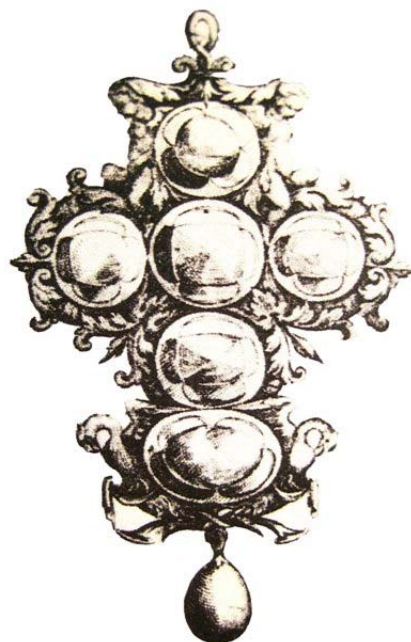
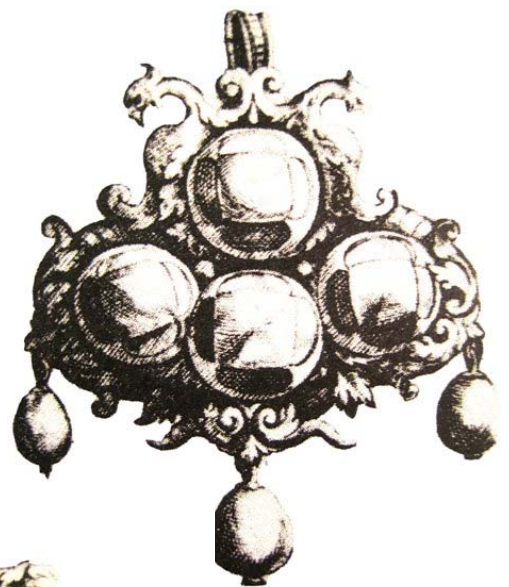
Keskiajan naisihanteena oli Neitsyt Maria, nuori viaton äiti, joka oli pieni ja hoikka. Naisihanteen mukaan rinnat olivat pienet ja takapuoli oli

olematon. Lantio työntyi eteenpäin ja sitä korostettiin vatsan päälle kerätyllä päällyshameella. Hameen laahus ulottui pitkälle maahan saakka ja pitkän vaalean kaulan kannattelema pää työntyi eteenpäin. Olenainen osa mekkopukua oli vyöt, joita valmistettiin myös jalometalleista. Keskiajan taide kuvasi naisen vartaloa synnin ruumiillistumana, mutta samalla myös täydellisenä kauneutena.

Renessanssin maailmassa ihailtiin antiikkia ja myös renessanssiajan kultasepät ottivat vaikutteensa antiikin ajasta. Emalointia, kiviä ja helmiä käyttämällä saatiin aikaan värikkäitä ja loistokkaista koruja ja myös miehet käyttivät niitä. Renessanssin aikana ihmisen arvostus perustui hänen varallisuuteensa ja sitä

kautta myös ulkonäköön. Korujen rooli pukeutumisessa oli suuri ja korujen käyttö ja näyttö oli varakkaille tärkeä statussymboli. Renessanssin naisihanne oli kypsä nainen, jonka kauneuteen yhdistettiin viisaus ja arvokkuus. Tosin renessanssin yllätetyt ruhtinattaret olivat usein vain murrosikäisiä nuoria naisia, sillä avioliitot solmittiin varhain. Renessanssin maalaustaide etsi täydellistä kauneutta ja naisvartaloa verhosi usein läpikuultava hunttu, joka paljasti enemmän kuin peitti.

Luonnollinen naiskauneus ei kuitenkaan tyydyttänyt pitkään, vaan 1500-luvulla naisvartaloa muokattiin ankarammin kuin koskaan aikaisemmin. Jokaisen läntisen Euroopan ylhäisen naisen oli näytettävä tuntilasilta, riippumatta sopiko se hänen vartalolleen vai ei. Pienuus ja hen-tous olivat mitättömyyden merkki ja vartalon kokoa lisättiin kaikin mahdollisin keinoin. Löytöretket ja uudet keksinnöt saivat ihmisen tuntemaan itsensä suuriksi ja mahtaviksi ja siltä myös haluttiin näyttää. Käytettiin kurelivejä, toppauksia ja pönkkähameita ja kokoa lisättiin hatuilla, valtavilla kauluksilla, topatuilla housuilla ja vaatteiden viilloksilla ja aluskankailla. Naisen vartalo oli kauttaaltaan vaateuksella muokattu ja sidottu, vapaa liikkuminen oli

mahdotonta. Naisten osuus julkisessa elämässä pieneni entisestään ja naiset keskittyivät kotiinsa ja miehensä palvelemiseen.

Barokin naisihanne pysyi yhä kookkaana. Tiimalasivyötärö unohdettiin ja naiset pukeutuivat runsaisiin alushameisiin näyttääkseen tasaisen leveiltä ja pyöreiltä. Barokin nainen oli hyvin syötetty ja juotettu, rehevä ja tyytyväinen itseensä. Lihavuus oli vaurauden tunnusmerkki ja vartaloa ja vaateista esiteltiin ylpeänä ulkopuoliselle maailmalle. Mahtipontisuus ja muotojen korostaminen näkyivät myös koruissa. Korut lepäsivät usein paljaalla iholla ja materiaaleina helmet ja timantit olivat suosittuja. Korut saivat vaikutteita luonnosta ja kasvien muodoista. Tunnusomaisin korumateriaali barokille olivat helmet. Raimo Fagerström (1989, 41.) kirjoittaa, että kultaseppien käyttämä sana *barroco* merkitsi juuri pisaramaista ja epä-säännöllisen muotoista helmeä.

Rokokoo muunsi 1700-luvulla naisvartalon lihallisuuden ja näyttävän pöyhkeilyn hillitymmäksi tyylikkyydeksi. Naisen oli oltava pehmeä ja pyöreä, mutta vain tarkoin määrättyistä kohdista. Vuosisata kammok-sui hyllyvää läskiä. Pieneksi kiristetty vyötärö ja vannehameet palasivat pukeutumiseen. Naisen päähän kasattiin valtava kampaus, jota korostettiin kukista, sulista, näyttävistä koruista ja esineistä kootuilla asetelmilla. Tekojalokivet ja erilaiset dubletit saavuttivat suurta suosiota rokokoon aikana. Kaulakoruista suosituin oli kankainen nauha, joka sidottiin kaulalle ja koristeltiin soljella. Koristellun pään vastapainoksi myös hameen oli oltava suunnattoman suuri. Lantiota korostettiin äärimmäisyyksiin edestä litteällä ja sivuilta valtavan leveällä vannehameella. Rokokoo ei kaivannut luonnollisuutta ja lantion äärimmäisen korostamisen jälkeen siirryttiin muihin ruumiinosiin. Povea lisättiin runsailla röyhelöillä ja huiveilla ja vatsa litistettiin korsetilla. Lopputulos oli kävelevän ankan kaltainen.

Ranskan vallankumouksen aiheuttamat mullistukset ulottuivat myös kauneusihanteisiin ja naisen vartaloon saakka. Parikymmentä vuotta nainen sai olla luonnollinen, ilman peruukkeja ja korsetteja. Vaatteet olivat väljiä ja kevyitä ja vartalon muodot näkyivät harsomaisten kankaiden läpi. Ihanteena oli reipas ja eroottinen nainen. Suoralinjaiset vaatteet olivat eduksi lähes jokaiselle vartalomallille.

Vallankumoushuuman haihduttua palattiin taas naisvartalon muunte-
lun äärimmäisyyksiin ja ampiais-
vyötärö palasi takaisin lähes sadaksi
vuodeksi. Vyötärön kapeutta koros-
tettiin valtavilla hamekerroksilla ja
suurilla hihoilla. 1800-luvun loppu-
puolella naisen ryhdin oli oltava yl-
väs, vyötärön kapea ja laahuksen
pitkä ja runsas. Kiinnostus naisen
takapuolta kohtaan johti siihen, että
naisen takamusta liioiteltiin tyyny-
mäisellä lisäkkeellä, turnyyrillä. Näil-
lä keinoin tavoiteltiin eleganttia yl-
vyyttä ja korostettiin omaa olemus-
ta.

Ensimmäinen maailmansota teki
naisista aktiivisempia ja heidän työ-
panostaan tarvittiin. Liika hienostelu
osoittautui epäkäytännölliseksi ja

vartaloa ei enää väkivaltaisesti ku-
tistettu tai korostettu. Vähitellen
naisen vartalo alkoi vapautua kiris-
tävästä ja korostavista vaatteista.
Toisen maailmansodan aikana vaat-
teiden linjat alkoivat väljetä ja myös
helmat lyhenivät. Panssaroidusta
ruumiista siirryttiin lyhyisiin hamei-
siin ja housuihin, jotka pitenivät ja
lyhenivät muodin mukana. Vaikka
hoikkuus oli edelleen ihanne, oli
hentouden ja heikkouden tilalle tul-
lut terve ja jäntevä vartalo. Vaate-
muodin keventyessä ja vaatteiden
vähentyessä myös vartalon "virheet"
tulivat esille aiempaa helpommin.
1900-luvulta lähtien on vartaloa
muokattu liikunnalla, syömistä sää-
telemällä ja kirurgisin toimenpitein.
1920-luvulla ihanteeksi tuli poikatyt-
tö, joka oli lattarintainen ja ka-
pealanteinen. Hameet lyhenivät ra-
dikaalisti ja nilkat paljastettiin em-
pimättä. Aikaisempiin naisihanteisiin
verrattuna tuon ajan muodikas nai-
nen oli hyvinkin miehekäs ja poika-
mainen, mutta todellisuudessa pitsi-
hameet, polkkatukat, näyttävät ko-
rut ja vahvat ehostukset olivat mel-
ko naisellisia.

Laihduttaminen kuuluu teollistuneeseen yhteiskuntaan, jossa ruokaa on enemmän kuin tarpeeksi ja ruumiillista työtä vain vähän. Kauneuskäsitykset eivät enää siirry perinteiden vaan median kautta, jolloin ihanteiden muuttuminen on paljon nopeampaa. *"Ruumiin kärsimyksistä on vapauduttu psyykkiseen kärsimykseen"* (Utrio 2001, 8.)

2.2 suomalaisen naisen vartalo

Pohjoismaalaiset naiset ovat tänä päivänä tottuneet yltäkylläiseen ravinnonsaantiin ja hyvin toimivaan terveydenhoitoon. Meidän yhteiskunnassamme ruumiilliset epämuokkaukset harvoin vaikuttavat oman vartalomme kokemiseen. Henkiset seikat ovat etusijalla kuvitelmasamme vartalostamme ja sen tilasta.

Menneisyydessä naisen tehtävä oli pysyä terveenä ja täyttää velvollisuutensa yhteisössä. Naiset kokivat tyytyväisyyden omaan vartaloonsa synnyttämisen ja työkyvyn kautta. Suomalaisen yhteiskunnan rakenne oli sellainen, että lähes jokainen

nainen säätyyn katsomatta teki raskasta ruumiillista työtä. Elämän kierto oli hyvin samantapainen kaikilla naisilla. Äitiys oli naisten toiveista hartain ja jokainen nainen nähtiin mahdollisena synnyttäjänä. Suurimmaksi epäonnistumiseksi koettiin vanhapiiksi päätyminen. Naisen ruumis ei ollut kokonaan naisen itsensä hallittavissa, vaan sen omisti usein joko mies tai lapset. Maalaiselämässä naisen vartalon tärkein ominaisuus oli terveys ja työkyky. Naiset tekivät usein raskaita töitä ja ravinnon saanti saattoi olla hyvinkin heikkoa. Erityisen vaativaksi tilanteen teki se, että nainen oli lähes jatkuvasti joko raskaana tai imetti. Seurauksena naiset kärsivät usein anemiasta ja olivat erityisen alttiita kulkutaudeille. Ruumiillinen työ ja lukuisat synnytykset kuihduttivat suhteellisen nuortenkin naisten vartalot nopeasti. Historiaa tarkasteltaessa on helppo päätellä, että suomalainen naisihanne ei ollut hento ja hauras tyttönen, vaan terve ja tukevarakenteinen nainen, joka ruumiillisen työn ohella jaksoi täyttää velvollisuutensa vaimona, äitinä ja synnyttäjänä. Hyvän naisvartalon määre ei niinkään ollut esteettisyys,

vaan ennen kaikkea terveys ja vahvuus.

Nykyajan suomalainen nainen ajattelee kauhunsekaisin tuntein menneisyyden loputonta raadantaa, sairauksia ja nälkää, jotka vartaloa koettelivat. Mutta meidän tämänhetkinen ajatusmaailmamme ei ole verrattavissa aikaisemmin eläneisiin naisiin. Asioita tarkastellaan eri tavalla ja arvomaailmamme on toisenlainen. Kohtaloon alistuminen oli ominainen ajattelutapa menneisyydessä. Naisen oikeutta omaan ruumiiseensa rajoittavat asiat loivat myös vaihtelevuutta ja turvaa senaikaiseen elämänrytmiin ja aherrukseen. Häät, hautajaiset, varpajaiset ja muu seuraelämä loivat omilta osin suurta tyydytystä menneisyyden naiselle.

Nykyään suomalaisen naisen asema ja hänen mahdollisuutensa päättää omasta ruumiistaan ja elämästään on parhaimpia koko maailmassa. Anna-Stina Nykäsen kirjoittaman *Parhaat puoleni* -dokumenttikirjan mukaan suomalaiset naiset ovat paljon tyytyväisempiä omiin varta-

loihinsa, kuin mitä yleisesti luullaan. Kirjaan on haastateltu noin kolmeakymmentä kaikenikäistä suomalaisnaista siitä, miten he kokevat oman ruumiinsa ja ulkonäkönsä. Kirja paljastaa, että ulkonäköön suhtaudutaan usein sekä rempseällä että mustalla huumorilla. Naiset keuhuvat vartaloitaan vilpittömästi ja löytävät vikojensa lisäksi myös paljon hyvää itsestään. Malleja ja elokuvatähtiä ei pidetä ihanteina vaan naiset tykkäävät olla oman itsensä näköisiä. Suomalaisnaiset arvostavat liikuntaa, erityisesti tanssimista, mutta varsinainen urheilu ja vartalon muokkaaminen sen keinoin koetaan vieraaksi. Jokainen nainen muistaa kehut omasta ulkonäöstään vielä vuosikymmentenkin takaa, mutta omalla ulkonäöllä koreilu ja korkokengissä keikistely ei ole useimpien mieleen. Ehkäpä juuri siksi suomalaisia naisia on usein pidetty vähemmän naisellisina kuin esimerkiksi venäläisiä kansasisaruksiaan. Kyse saattaa olla suomalaisen naisen asemassa tai skandinaavisessa esteettisessä maailmassa. Vaikka se ei aina näykään, saattaa suomalainen nainen nähdä paljonkin vaivaa oman ulkonäkönsä

eteen. Eräs kirjaan haastateltu nainen kertoo pesevänsä ja föönaavansa tukkansa joka aamu, mutta on silti aina yhtä arkisen näköinen (Nykänen 2005, 42). Suomalaisille naisille ulkonäköä tärkeämmäksi muodostuvat helposti käytännöllisemmät asiat, kuten sopivien kenkien ja rintaliivien löytyminen ja kropan toimiminen.

3. Vartalokokemukset

Jokainen nainen rakentaa itselleen mielikuvan omasta vartalostaan ja sen sopu- tai epäsuhtaisuuksista. Tuo mielikuva perustuu sovitusk-

peissa vietettyihin hetkiin, naistenlehtien esittelemiin vartalotyyppeihin, eikä vähiten, toisten ihmisten esittämiin kommentteihin. 76-vuotias savolainen muistelee yhä lämmöllä sitä, miten häntä on elä-

mänsä aikana kaksi kertaa kehuttu ihan enkelin näköiseksi. Aina eivät omat mielikuvat vastaa todellisuutta. Omasta persoonasta saattaa joutua, ettei esimerkiksi 153-senttinen nainen ei koe itseään lyhyeksi, koska tuntee olevansa vahva persoona ja ihan normaalikokoinen (Nykänen 2005, 259). Ja kuinka usein naiset "vahingossa" ostavatkaan liian pieniä kenkiä ja vaatteita. Tosin suomalaiset naiset usein hankkivat helpommin liian isoja vaatteita ja viihtyvät niiden väljissä mitoissa. Tietoisuus omasta vartalosta saattaa olla täysin pimennossa ja vasta avioeron tai raskauden tapainen mullistava hetki elämässä saa naiset miettimään omaa vartaloaan. Vartalon vanheneminen on suomalaiselle naiselle mullistava hetki, enemmän kuitenkin käytännön kuin kauneuden puolesta.

3.1 Kasvot

Kasvot ovat ihmisruumiin merkittävien osa. Elämä jättää kasvoihin merkkejä, joita on miltei mahdoton piilottaa. Länsimaalaisessa kulttuurissa kasvot ovat aina näkyvillä ja muiden tulkittavissa. Suomalaiset

naiset arvostavat eläväisiä silmiä, hymykuoppia ja suoria hampaita. Suurin osa naisista pystyy kysyttäessä helposti laatimaan listan kasvojensa hyvistä ja huonoista puolista. Kasvoja on tarkkailtu pikkutyöstä lähtien, sekä muiden että omia. Kasvoja väännellään, puristellaan ja toivotaan, että suu muuttaisi muotoaan kun töröttää huuliaan tarpeeksi kauan. Silti omat kasvot tuntuvat loppujen lopuksi oikeilta ja kauneusleikkaukseen menoa ei edes haluta harkita. Ajan kuluessa isot nenät ja pienet silmät vain vaihtuvat vahvoiksi ja persoonallisiksi piirteiksi. Ja kasvoihin ollaan lähes poikkeuksetta tyytyväisempiä kuin muuhun kroppaan. Omia kasvoja ei osata tarkastella objektiivisesti, vaan jo lapsena kuullut kommentit vaikuttavat peilikuvaan jopa koko loppuelämän. Monia on kiusattu koulussa nenän tai suun vuoksi, mutta onneksi on kehuttukin. Kasvojen muutokset ovat konkreettisia asioita koko ulkonäön kannalta ja moni muisteleeekin kauhulla ensimmäisiä silmälasejaan, ensimmäisiä finnejään ja ensimmäisiä ryppyjään. Suomalaiset naiset käyttävät meikkiä hillitysti ja joukossa on niitäkin, jotka eivät ole

koskaan kokeilleet meikkaamista. Useimmiten vahvat meikit kuuluvat vain juhlahetkiin ja omaan ulkonäköön panostetun ajan määrä vähennee iän myötä. Kauneushoidosta tulee helposti rutiinia ja jotkut naiset huomaavat meikanneensa itseään 20 vuotta täsmälleen samalla tavalla. Ehostusta enemmän kasvojen ulkonäköön vaikuttavat erilaiset ilmeet. Iloinen ihminen on aina kauniimpi kuin surullinen. Naururypyt ja hymykuopat kertovat paljon. Silmiinsä useimmat suomalaisnaiset ovat tyytyväisiä. Niillä voi pelata peliä ja kertoa tarinoita. Joskus katsekontakti myös koetaan tunkeilevaksi ja sitä vältellään. Pohjoisen kylmissä oloissa, jossa ruumis on lähes ympäri vuoden voimakkaasti verhottu, on kasvoista muodostunut tärkein ruumiinosa.

3.2 Kädet

Antiikin maailmassa kädet ja käsivarret saivat olla paljaina. Tarpeen tullen käsivarret peitettiin viitalla, mutta suurimman osan ajasta käsivarret saivat näkyä. Hihan saavuttua Eurooppaan, käsivarret pysyivät

visusti peitettynä noin tuhannen vuoden ajan. Vasta 1900-luvulla hihat ovat lyhentyneet olkaimiksi ja paljastaneet naisen käsivarret. Aikaisemmin käsien kauneus on käsitetty siroutena, hentoutena ja kynttilöiden valossa hohtavana kalpeutena, mutta tämän päivän kauneusihanteisiin kuuluvat myös treenatut ja lihaksikkaat käsivarret. Kauniit kädet ovat useissa muotikuvissa yhtä tärkeässä osassa kuin kasvotkin. Kynsien ja käsien hoitoon uhrataan paljon aikaa ja rahaa. Tänä päivänä naisten käsien oletetaan olevan pehmoiset, sirot ja erittäin huolittellut. Suomalaiset naiset tekevät paljon töitä käsillään. Vaikka leipätyö olisikin siistiä sisätyötä, joutuvat suomalaisten naisten kädet koetukselle lastenhoidossa, puutarhatöissä ja moninaisissa harrastuksissa. Suurin osa Nykäsen (2005, 100) kirjaan haastatelluista suomalaisista naisista halusi pitää kätensä näkymättömissä. Käsiä ja kynsiä ei liiemmin koristella, ettei huomio vahingossa keskittyisi niihin. Monet naiset ovat laiskoja hoitamaan käsiään ja lakkaamaan kynsiään. Käsien ajatellaan olevan tekemistä varten, ei niillä koreilla. Korujen paikkana käsi on

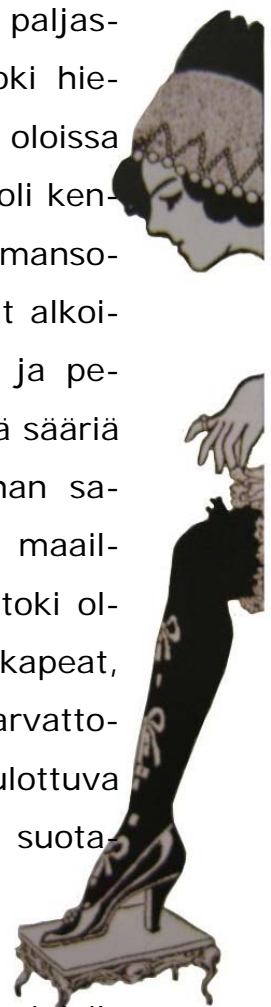
helppo ja luonnollinen valinta. Jotkut käyttävät koruja viedäkseen huomion niiden avulla pois huonovointisista kynsistä ja kuivasta ihosta. Käsi-en hoito käsitetään lähinnä rasvaukseksi, kynsilakkaakin käytetään vain juhlatilaisuuksissa. Toki poikkeuksiakin löytyy. Osa naisista aloittaa käsien hoidon ajelemalla karvat käsivarsistaan ja käymällä punttisalilla. Liian lihaksikkaat käsivarret koetaan epänaiseiksi, mutta sopivan pehmoiset ja naiselliset käsivarret voivat olla hyvinkin eroottiset. Käsivarret eivät ole liian intiimi kehon osa ja niitä näytetään mieluusti. Käsivarsien erotiikka on hienovaraista. Ikämuutokset näkyvät käsissä selvästi. Sormet turpoavat ja käsien ihoon ilmestyy maksaläiskiä. Pahin asia on kuitenkin se, etteivät sormet enää tottele.

3.3 Jalat

1900-luvulle asti on naisen jalkoja verhonnut suurien kangasmäärien lisäksi suuri verkko salaisuuksia ja mysterejä. Entisaikaan jalat olivat varjelluin ja säädyttömin ruumiinosa. Nilkan tai pohkeen vilauttaminen oli huomattavasti voimakkaampi

ele, kun esimerkiksi rintojen paljastus. Suomessa tilanne oli toki hie-man toisenlainen, köyhissä oloissa elävillä naisilla harvoin edes oli kenkäparia. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen hameiden helmat alkoivat lyhentyä. Vaikka myytit ja pelonsekaiset tunteet eivät enää sääriä ympäröineet, ei silti ollut ihan samantekevää, millaisia sääriä maailmalle näytettiin. Säärrien oli toki oltava hoikat ja nilkkojen kapeat, mutta myös ihon sileyks, karvattomuus ja nivusiin saakka ulottuva solakkuus olivat ja ovat yhä suotavia.

Suomalaiset naiset asettavat jaloilleen kaksi toivetta, jalkojen on oltava kauniit katsella ja niillä pitää jaksaa kulkea. Moni kärsii liian miehekkäistä jaloista, pohkeet ovat kookkaat ja nilkat paksut. Vanhemmat naiset muistavat yhä kuinka tarkkaan hameen pituus ennen määriteltiin. Toisaalta, keskustellaan vielä tänäkin päivänä siitä, mikä missäkin tilaisuudessa on sovelias pituus hameen helmalle. Suomalaiseen geeniperimään taitaa kuulua raskasteikoiset ja lyhyet jalat, joista puhutaan välillä hyvinkin julmasti tai

mustalla huumorilla höystettynä. Reidet, polvet ja nilkat ovat täynnä läskiä ja pitkiä housuja kiitellään. Jalat hyväksytään kuitenkin kaikkine ongelmineen ja ajatellaan, että ne sopivat mainiosti suomalaiseen imagoon. Pystyssä pysyminen ja liikkuminen ovat kuitenkin niiden päätaikotus.

3.4 Vatsa

Vatsa on ollut peiteltyin ruumiinosa 1900-luvun puoleenväliin saakka. Maalaustaiteessa naisen vatsa on yleensä esitetty suurena ja muhkeana. Tuohon aikaan naisen vatsan luonnollinen ominaisuus oli koko, johtuen jatkuvasta raskaana olemisesta. Ampiaisvyötärön tullessa muotiin, suuri vatsa oli häpeän aihe. Lähemmäs nykyaikaa tultaessa naisen vatsan muoto alkoi muuttua lastensaannin vähenemisen ja elintason vaurastumisen myötä. Enää eivät vatsaa kasvattaneet jatkuvat raskaudet, vaan ravinnon runsaus ja ruumiillisen työn väheneminen. Tänä päivänä ihannevatsa ei ole yhteiskunnan luomien olosuhteiden tunnusmerkki, vaan päinvastoin litteä ja lihaksikas.

”Hoikka vyötärö on monelle naiselle ylpeyden aihe – jotakin mitä muistella vanhana. Ennen vyötäröä vedettiin kasaan korsetilla. Nyt samaan hommaan tarvitaan lihaksia. Ampiaisvyötärö on ihanteena vaihtunut pyykkilautaan ja sixpackiin. Silti omaa mahaa kuvataan useimmiten sanoilla pömpö, pomppo ja pömpö. Eikä laihdutuskuureista tunnu löytyvän pysyvää ratkaisua. Monet antavat silti navan näkyä. Pehmeää mahaa pidetään naisellisena. On niitäkin, joidenkin mielestä napa on seksikäs, kunhan se on symmetrinen ja siisti.” (Nykänen 2005, 153.)

Vanhemmille suomalaisnaisille hoikka vyötärö oli nuorena yksi tärkeimmistä kauneuden määreistä. Tuolloin ihanteena ei kuitenkaan ollut varsinainen laihius vaan hoikan vyötärön lisäksi toivottiin naisellisen pehmeitä muotoja. Toisaalta painoon ja vartaloon liittyvät ajatukset koettiin toisarvoisiksi eikä asiaan kiinnitetty niin paljon huomiota kuin tänä päivänä. Jo tämän ajan vaate-
muoti yksinään pakottaa ihmiset analysoimaan omaa vatsaansa ja sen muotoja. Useimmat naiset eivät

sovi matalavyötäröisiin housuihin ja napapaitoihin. Kun korseteista ja tukiliiveistä on luovuttu, on ainoaksi vatsanmuokkauskeinoksi jäänyt urheilu ja vatsalihasten jatkuva harjoittaminen. Useimmat suomalaisnaiset ovat todenneet urakan liian vaivalloiseksi ja tyytyneet luonnollisiin pullottaviin vatsoihinsa. *”Ilmeisesti vatsani ei silti minua tarpeeksi inhota, koska en tee mitään sen eteen. En ole kovin urheilullinen tyyppi, sanoo nelikymppinen”* (Nykänen 2005, 159).

3.5 Rinnat

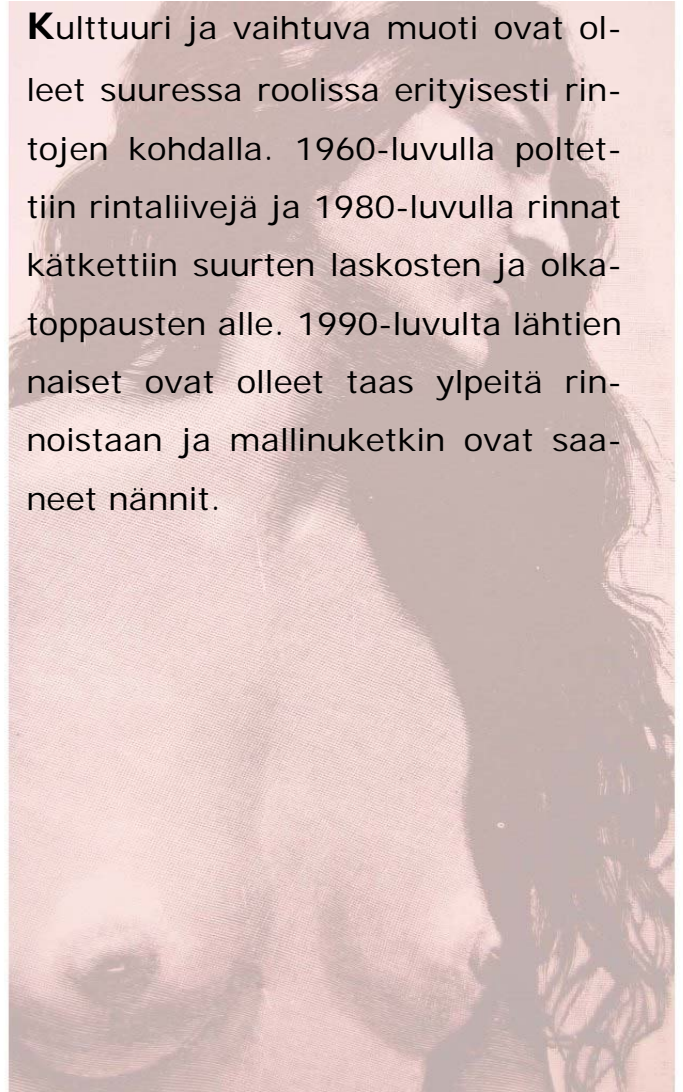
Rintojen tehtävä on kautta aikain ollut epäselvää myös naisille. Vaikka yleisessä tiedossa on ollut rintojen tärkeä merkitys lapsen ravinnon saannin kannalta, on rinnat mielletty kuitenkin enemmän eroottiseksi alueeksi. Naisen vartaloa esteettisesti tarkasteltaessa on rintojen kauneus yksi tärkeimmistä ominaisuuksista. Aikanaan se johti yläluokkaisten naisten haluttomuuteen imettää omia lapsiaan. Rinnat ovat naisellisin ruumiinosa, mutta myös yksi eniten muodin mukaan muokattu ruumiinosa. 1920-luvun poikatyttö-

muodin innokkaimmat kannattajat saattoivat leikkauttaa rintansa kokonaan pois. 1900-luvun alusta asti rintoja on muokattu rintaliivien avulla aina meneillään olevaan muotiin sopivaksi. Tämän päivän hoikalla ja urheilullisella eurooppalaisella naisihanteella rintojen ihannekoko saattaa vaihdella paljonkin. Amerikkalaismallinen kauneusihanne laihasta naisesta ja suurista rinnoista on fysiologisesti lähes mahdoton. Silikoni-implanteista on tullut myyntimestä.

”Kaikki naiset muistavat, millaiset olivat heidän ensimmäiset rintaliivinsä: oranssia pitsiä Osulasta ja mustaa Nasta-asusta. Rintojen koko on naisille tärkeä asia. Kaikki eivät halua isoja rintoja. Ne herättävät toisissa naisissa jopa aggressioita. Rinnoilla tyydytetään myös miesten ja lasten tarpeita. Elämän aikana naisella ehtii olla monenlaiset rinnat: piukeat ja pulleat, roikkuvat ja läpsyvät, niin paljon ne vuosien mittaan muuttuvat.” (Nykänen 2005, 109.)

Rintojen kasvu on tärkeä etappi naisen elämässä. Se luo eron poikien ja tyttöjen välille samalla tapaa kuin lapsuuden ja aikuisuuden välille. Paitsi iän myötä, rinnat muuttuvat myös eri tilanteissa. Kylmässä ja kuumassa ne näyttävät erilaisilta. Lihoessa tai laihtuessa ne muuttuvat ja usein rinnat voivat olla myös eripariset. Suomalaiset naiset ovat melko tyytyväisiä rintojensa kokoon. Lisätäytettä voitaisiin ottaa pikkuisen, mutta terve järki säilytetään rintojen koosta puhuttaessa. Jättipovet eivät muutenkaan kuulu eurooppalaiseen kauneusihanteeseen ja isot rinnat eivät ole kaikille naisille mikään unelma. Rinnat ovat eroottinen alue, mutta välillä se voi tuntua hämmentävälle. Imetyksen aikana rintoja voi olla vaikea kokea eroottisina ja myös niiden rooli seksiobjektina voi tuntua pahalta. *”Vanhetessa rinnat kutistuvat, riippuvat, litistyvät. Se on pikkuisen menetys. Naiset, joilta rinta on leikattu kokevat, että osa identiteetistä menee. Kyllä niihin paljon naiseutta liittyy, miettii 76-vuotias leskirouva.”* (Nykänen 2005, 136.)

Kulttuuri ja vaihtuva muoti ovat olleet suuressa roolissa erityisesti rintojen kohdalla. 1960-luvulla poltettiin rintaliivejä ja 1980-luvulla rinnat kätkettiin suurten laskosten ja olkappausten alle. 1990-luvulta lähtien naiset ovat olleet taas ylpeitä rinoistaan ja mallinuketkin ovat saaneet nännit.

3.6 Niska ja hartiat

Aikoinaan pään ja kaulan asennon kuviteltiin ilmentävän ihmisen luonteen ja ruumiin yhtenevyyttä. Ranskan vallankumouksen aikoihin naisen olkapäät ja käsivarret paljastuivat. 1800-luvun puolivälissä hartian oli ehdottomasti oltava luisu, suorastaan olematon. Olemattomat ol-

kapääät kuvastivat viktoriaanista naisihannetta, jossa pidettiin tärkeänä naisen heikkoutta ja avuttomuutta. Naisen hartiat ovat saaneet olla leveät kahdesti, toisen maailmansodan aikana ja 1980-luvulla. Molempina aikoina naisen rooli laajentui miehille aloille. Sota aikana naiset tekivät miesten töitä ja 1980-luvulla naiset alkoivat luoda uraa myös miesvoittoisilla aloilla. 1980-luvulla syntyi uusi tyyli, powerdressing, valtapukeutuminen. Se oli uranaisen tyyli, johon kuului olkapäiltä näyttävästi topattu jakkupuku. Tavoitteena oli saavuttaa tehokkuutta ja pätevyyttä ilmaiseva miehinen olemus. Tyyliin kuuluneet asusteet ja korut olivat hyvin hillittyjä.

Pitkä ja ohut kaula on säilynyt kauneusihanteena kautta vuosisatojen. Kaulakoruilla on haluttu korostaa kaulaa ja esitellä vaurautta jo esihistoriallisina aikoina. Kaula on ihmisruumiin osista ehkä käytännöllisin paikka koruille. Kaulakorut ovat olleet helposti mukana kulkevaa omaisuutta, jotka tarpeen tullen on ollut mahdollista myydä. Kaula on paikka, jossa kannetaan myös henkisesti tärkeimpiä koruja: ristejä,

amuletteja, talismaaneja ja tärkeitä valokuvia. Kaulakoruja on käytetty sekä vaatteiden päällä että iholla ja ne ovat usein olleet naisten korulippaiden hienoimpia aarteita. Kaulakorumateriaaleista helmet ovat säilyttäneet ykkössijansa kautta vuosisatojen.

Nykypäivänä hartialinja on pehmeämpi ja viktoriaanisen heikkouden tilalle ovat tulleet lihaksikkaat, vahvat olkapääät, jotka viestivät vahvuutta ja itsevarmuutta. Suomalaiset naiset paljastavat mielellään olkapäitään ja kaulaansa, vaikka eivät ole juurikaan tulleet ajatelleeksi tuota kehon osaa. Kaulanseutuun kiinnitetään yleensä huomiota vastaan jotain on vialla – niskat ovat jumissa, kaulakoru ahdistaa tai joku koskettaa väärällä tavalla. Niskan ja hartioden ulkonäöstä ei kasata paineita, ne koetaan neutraaleiksi.

Olkapäähän voi myös tukeutua, sekä kuvainnollisesti että konkreettisesti. Lapselle äidin olkapää on tärkeä.

Nuoremmille naisille kaulan seutu on usein kehon ongelmattomin kohta, mutta se ei silti ole merkityksellisen asia. Kauniit olkapäät mielellään myös paljastetaan, kaulan kaarta ja niskaa pidetään eroottisina. Niska ja hartiat ovat erogeenistä aluetta, jota on melko helppo lähestyä ja esitellä. Avointa kaula-aukkoa näyttämällä ja olkapäitä vilauttamalla kerätään tietoisesti katseita paljaaseen ihoon.

”Kaulassa, korvan alapuolella on sellainen kohta, josta saa tanssilattialla minun polveni nytkähtämään, jos haluaa, sanoo viisikymppinen helsinkiläinen” (Nykänen 2005, 90).

Joillekin nuorille kaulan fritsut ovat tärkeä juttu. Niitä joko esitellään ylpeinä tai peitellään niin näyttävästi, ettei kenellekään jää epäselväksi mitä huivin alle kätketään.

3.7 Takamus

Amerikassa huomio kiinnitetään usein ensimmäiseksi naisen poveen, mutta eurooppalaisille miehille sekä naisille takapuoli on usein kehon eroottisin osa. Takapuoli on ainoa kehon osa, josta puhuttaessa sekä mies että nainen voivat olla yhtäläillä objektina. Takapuoli on pitkän historiansa aikana kätkeyty tehokkaasti alushameiden ja vanteiden suojaan. Ja sen korostaminenkin on tapahtunut ylimääräisillä vaatekerroksilla, eikä suinkaan vaatteita kiristämällä ja naisen oikeita muotoja paljastamalla. Vasta 1900-luvulla vaatteet pienenivät ja niin paljon että takapuolen oikeat muodot tulivat esiin. Ihanteena olevan tiukan takapuolen saavuttaminen ja ylläpito vaatii voimistelua ja dieettejä.

Takapuoli herättää suomalaisissa naisissa suuria tunteita. Mutta pääasiassa siitä puhutaan rakkaudella ja kodikkaasti. Takapuolen muoto herättää sympatiaa ja siitä jää lauteille sydämenkuva. Ja vaikka takapuoli ei olisikaan täydellinen, siitä yleensä pidetään. Takapuolen vir-

heet sallitaan ja hyvät puolet voittavat ehdottomasti huonot. *”Se on liian iso, mutta mukana kulkee, sanoo savolainen”* (Nykänen 2005, 227). *”En tiedä sen olemassaolosta, kun en sitä näe. siellä se roikkuu perässä. Kait, sanoo karjalainen ja nauraa”* (Nykänen 2005, 227). Aika monet naiset ovat sitä mieltä, että jos sopivan kokoisia vaatteita ei löydy, vika ei ole heidän takapuolestaan, vaan vaatteiden mitoituksessa. Takapuolella on samaan aikaan sekä romantiikkaa, että realismia. Takapuolta katsotaan sillä silmällä ja jotkut haluavat korostaa sitä ja kerätä sillä katseita. Jostain syystä juuri takapuolta on lupa arvioida ääneen. Tuntemattomien ihmisten takapuolten arviointi ja analysointi kuuluu asiaan, ikään kuin se olisi ihan normaalia sosiaalista juttelua. Sekä miehet että naiset harrastavat sitä. Mieliapiteet takapuolen ihanne-muodoista saattavat vaihdella hurjasti. Monille juuri oma takamus tuntuu parhaimmalta kaikkine viikoineenkin. Toisaalta takamus myös herättää toisen ääripään tunteita. Jos oman takamuksen muotoon ei olla tyytyväisiä, se voi olla isokin ongelma. Takamuksen muokkaami-

nen urheilun avulla vaatii paljon töitä ja naisten on luonnollisempaa keskittää huomionsa ruumiinosaan, jota on helpompi peilin kautta tarkkailla. Suomen ilmastossa runsas vaatetus on tarpeen ja mitä enemmän vartaloon verhoaa ja peittää, sitä helpommin vartalonsa myös unohtaa.

4. Naisvartalon vaatimukset ja estetiikka nykyajassa

“Kauneuteen liittyy vahva ristiriita, se voi olla orjuuttavaa tai vapauttavaa. Onpa se kumpaa tahansa, sen ihanteet ja rajoitteet ovat läsnä kaikkialla elämässä.”

(Lauren Greenfield, www.aidonkauneudenpuolesta.fi)

Nin kauan kuin ihmislaji säilyy maapallolla, on naisen vartalon tärkein tehtävä tietysti lasten synnyttäminen. Kun naisilta kysytään yksilöllisiä vaatimuksia vartalostaan, ne ovat toisenlaisia, vaikka äitiys tärkeä osa naiseutta onkin. Suomalaiset naiset suhtautuvat vartaloihinsa terveellä itsetunnolla ja toteavat olevansa onnellisia jos ruumis pysyy terveenä ja toimintakykyisenä. *“Koen olevani voimakas, pystyn kävelemään pitkiä matkoja, raahaamaan kauppakasseja ja kantamaan lapsiani kauan, vaikka he ovat jo isoja, sanoo helsinkiläinen äiti”* (Nykänen 2005, 282).

Naiselle ja naisvartalolle asetetut vaatimukset muuttuvat vuosisatojen ja yhteiskuntarakenteiden mukaan.

Tasa-arvon lähentäessä naisten ja miesten asemia saa naisvartalo uusien mahdollisuuksien myötä myös lisää velvoitteita. Tänä päivänä nainen saa olla vahva ja voimakas, ruumiinrakenteeltaan miehen kaltainen. Toisaalta nainen ei tänä päivänä enää saa olla vartaloltaan heikko ja voimaton, fyysistä vahvuutta tarvitaan ja rohkeasta ja menevästä naisesta on tullut uusi ihanne. Poikamaisen naisvartalon ihailusmenttiin 1990-luvulla ääripäähän, kun muotimaailman ihanteena oli sairaanloisen laiha tyttömäinen nainen. Langanlaihuudesta ei kuitenkaan tullut ihannetta, vaan vyötäröä, lantiota ja rintoja pidetään naisellisen naisen perusominaisuuksina.

Suomalaisten naisten mielestä olakseen kaunis tarvitaan persoonallisia piirteitä. Mainoskatalogien mallit ovat laitettuja ja hyvännäköisiä, mutta kauneus ei ole vain harmonisia piirteitä. Kaunis nainen erottuu muista ja on ylpeä itsestään. Yhtä mieltä ollaan siitä, että ulkonäköön kohdistuvat paineet kasvavat vuosi vuodelta. Vanhemman sukupolven naiset eivät aina ymmärrä sitä ener-

giamäärää, joka käytetään kuntosaleihin ja kehon muokkaukseen. Myös suhtautuminen oman ulkonäön muokkaamiseen muilla keinoin, kuin meikkaamalla ja jumppaamalla, on muuttunut. Kauneusleikkaukset, tatuoinnit ja lävistykset ovat tavallisia jo Suomessakin. Suhtautuminen niihin kuitenkin vaihtelee laidasta laitaan, erityisesti vanhemman ja nuoremman sukupolven välillä. Suomalaiset ajattelevat yleisiä kauneusarvoja usein käytännön kautta. Tämä ajattelutapa ulottuu niin rakentamiseen kuin teollistuneeseen elämäntapaan ylipäättään. Ainut mihin tuo ajattelutapa ei edelleenkään ulotu, ovat juuri naiset ja heidän vartaloihinsa kohdistuneet vaatimukset. *”Suhtautuminen kauniiseen naiseen on yleensä myönteistä. Käsitys siitä, että ulkoinen ja sisäinen kauneus ovat sama asia, elää syvällä ihmismielessä.”* (Utrio 2001, 70.)

4.1 Vartalo itseilmaisun välineenä

Tämän päivän maailmassa uskonnolla, luokalla, säädyltä ja kansalaisuudella on yhä vähemmän merkitystä. Yksilön olemuksen korostami-

nen muuttuu yhä tärkeämmäksi. Epävarmassa maailmassa ihminen voi lopulta luottaa vain itseensä. Oman ruumiin kunnossa pitäminen ja hoitaminen on ensiarvoisen tärkeää. Oman kehon täydellinen hallinta nähdään yleensä menestyjien tunnusmerkkinä. Salikortteihin, kauneusleikkauksiin, terapioihin ja terveysvaikutteisiin elintarvikkeisiin käytetään suunnaton määrä rahaa ja aikaa.

Kun puhutaan vartalosta itseilmaisun välineenä, ensimmäisenä mieleen tulee ammatissaan vartaloaan käyttävät ihmiset: tanssijat, näyttelijät, kehonrakentajat, mallit... Tahdon tässä luvussa keskittyä kuitenkin aivan tavallisen ihmisen tavoitteisiin oman vartalonsa suhteen ja mitä vartalolla halutaan viestiä. Vartalon koristelu ja ulkonäön muuntelu itseilmaisun vuoksi on yksi ihmisen syvimmistä tarpeista ja sitä on tehty kautta vuosituhansien kaikkien kulttuurien keskuudessa.

Nykypäivänä tytöt tulevat tietoisiksi omasta vartalostaan ja ulkonäöstään jo lapsina. Pieni tyttö tuntee olevansa hyväksytty silloin, kun

käyttäytyy hyvin ja näyttää suloiselta. Tytön kasvaessa aikuiseksi ja rakentaessa identiteettiään, täydellisen naiseuden ja siihen liitettävään täydellisen naisvartalon tavoittelu voivat johtaa sairaanloiseen oman vartalon ja painon tarkkailuun. Sofi Oksanen kertoo kirjassaan *Stalinin lehmät* suomalais- virolaisesta työstä, Annasta, joka vuosien identiteettikriisin aikana kehittää itselleen syömishäiriön. Anna oksentaa pois virolaisten juuriensa häpeää ja tavoittelee samaan aikaan täydellistä vartaloa. Kirjassa naisvartalon sentit koetaan tarkkaan määritellyiksi ja niitä tarkkaillaan yhtä innokkaasti kuin valtion muuttuvia rajoja. (Oksanen 2003)

Syömishäiriöt ovat pääasiassa naisten sairaus. Anoreksiaa kutsutaan prinsessataudiksi ja vastenmielisyyden lisäksi tuo sairaus aiheuttaa toisaalta myös kateutta ja ihailua. Anorektikon stereotyyppi on keijukaisen oloinen tyttö tai nainen, joka omenan voimalla juoksee 20 kilometriä päivässä ja ruumiinsa täydellisen hallinnan lisäksi pystyy kontrolloimaan koko elämänsä ja suorittaa kaikki velvollisuutensa täydellisesti. Yhä edelleen naisen arvo

määräytyy pitkälti hänen painonsa ja ulkonäkönsä perusteella.

Eurooppalaisessa kulttuurissa naisen paljaan ihon ja vartalon paljastaminen liittyy vahvasti juhlatilanteisiin. Suomessa ilmasto rajoittaa kevyesti pukeutumista, mutta sisätiloissa ja alkoholin vaikutuksen alaisena ihmiset rohkaistuvat näyttämään vartaloaan. Täällä arkipukeutumisen yhteydessä paljastettu iho ja vartalon muodot tulkitaan helposti pinnallisuudeksi ja turhamaiseksi. Juhlatilanteissa naisilla on lupa korostaa itseään ja persoonallisuuttaan paljastavalla pukeutumisella ilman, että sitä liian helposti tulkitaan huomionhakuisuudeksi. Juhlatilanteissa ihmiset saavat hetkeksi unohtaa "arkiminänsä" ja samaistua niihin menestyjiin, joihin oman kehon ja terveyden täydellinen hallinta yleensä liitetään. Suomalaisnaiset ovat melko varovaisia persoonallisen ulkonäön suhteen. Itseilmaisuus on hillittyä ja usein jo pelkkä meikin käyttäminen tai hiusten värjääminen riittää.

"Hänen hiuksensa on värjätty voimakkaan punaiseksi. Väri piilottaa alleen hänen luonteensa herkkyyden

ja suojaa, se hämää. Kaikki pitävät minua vahvana persoonana ja räväkkänä tyyppinä. Eivät tiedä mikä nyyhky siellä alla on: lukee iltarukouksen ja loukkaantuu pikkujutuista. (Nykänen 2005, 16.)

4.3 Koru vartalon korostajana

”Viimeisen kymmenen vuoden aikana koristautuminen, tatuoinnit ja lävistykset ovat vieneet koruajattelun raaempaan ja arkaaisempaan suuntaan. Lävistyksset ja arpi- ja polttotatuoinnit, jossa koristamisen ja automutilaation (itsensä silpomisen) rajat hämärtyvät, kertovat yleistyvästä rituaalisuuden ja extreme-elämysten kaipuusta. Korutaidet tasapainottelee sosiaalisen eleen (porvarillinen perinne) ja yksilöllisen ilmaisutarpeen (erilaiset alakulttuurit) välillä.” (Harri Kalha, Suomalainen koru, s.145)

Vartalokoruja tarkasteltaessa raja korutaiteen ja tavallisen korun välissä on häilyvä. Korutaiteessa korujen materiaalit vaihtelevat laidasta laitaan, niiden funktionaalisuus ei ole pääroolissa ja kantajiensa päällä ne

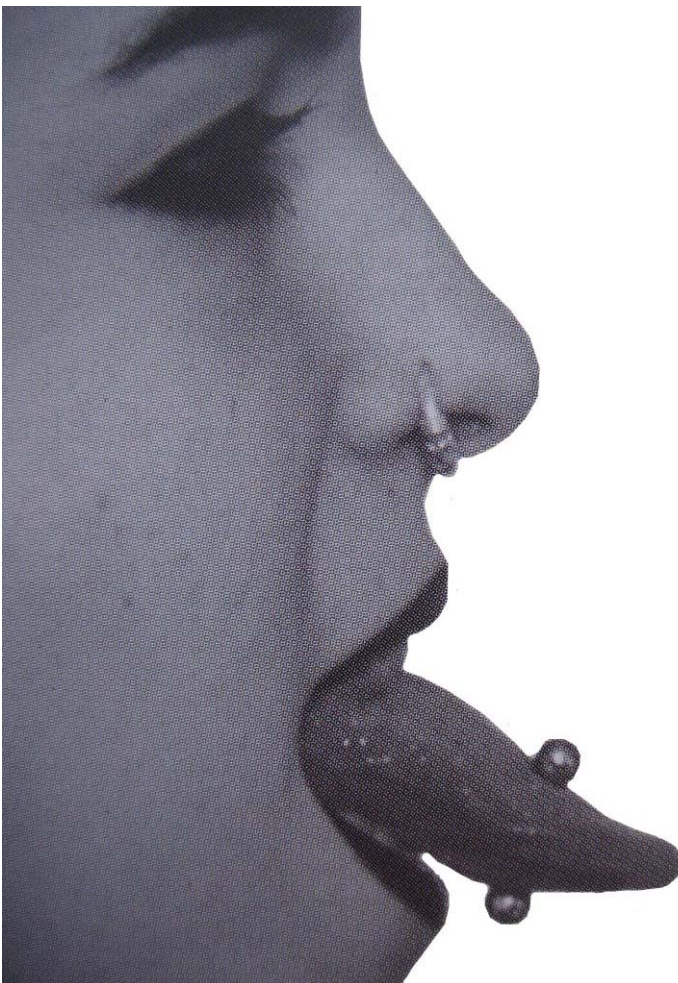
yleensä viestittävät tekijän, eikä käyttäjän ajatusmaailmaa. Käyttäjän kehosta tulee osa suurempaa kokonaisuutta ja ihmisestä itsestään tulee osa teosta.

Vartalokorun ja ns. normaalin korun rajaa voi olla hankala määrittää. Suurin osa koruistahan on kiinni vartalossa ja ihossa. Kun ihmisruumiista löytyy uusi kohde, jossa korulla koristaminen toimii, onko ky-

seessä vartalokoru kunnes se yleisyy ja sille keksitään oma yleispätevä nimitys kuten sormus, rannerengas, kaulakoru.

Tavallisista ihmisistä ja korunkäyttäjistä puhuttaessa vartalokoruksi mielletään yleensä myös lävistykset ja tatuoinnit. Napakorulla halutaan yleensä korostaa litteää vatsaa ja kiinnittää huomio siihen. Miehet ottavat hauraslihaksensa ympärillä kulkevia tatuointeja, joiden on tarkoitus viestiä vahvuutta ja kiinnittää huomio treenattuihin lihaksiin.

"Minun mielestäni kroppaan pitää jäädä muitakin jälkiä kuin ikääntyminen. Ihoa saa kuvittaa. Mutta tatuoinnissa on oltava joku oma juttu. Sen on oltava henkilökohtainen ja mietitty, sanoo 25-vuotias helsinkiläinen" (Nykänen 2005, 268). Vartalokorujen kategoriaan kuuluvaksi voi laskea myös suuren määrään trendejä, jotka usein poistuvat käytöstä suhteellisen nopeasti tai jäävät elämään tiettyjen marginaaliryhmien käyttöön. Vartaloon liimattavat ja yhden illan kestävät kristallikivillä tehdyt kuviot olivat suosiossa jokin aika sitten. Niiden tarkoitus oli kiinnittää huomiota vartalon parhaimmiksi koettuihin osiin, kuten naisten selkään ja käsivarsiin. Lävistysten kautta kulkevilla raskailla ketjuilla ja ihon alle sijoitetuilla implanteilla halutaan viestiä valmiiden ajatusmallien kyseenalaistamista ja oman persoonan korostamista. Vartalokorut harvemmin vakiintuvat suuren yleisön käyttöön ja pienien ryhmien sisällä uusia trendejä syntyy jatkuvasti. Trendeistä uusimpaan, ja ehkä myös lyhytikäisimpään, kuuluu amerikkalaisen Jared Gold:in luoma

elävä korutorakka. Swarovskin kristallein koristeltu torakka kiinnitetään ketjuun, jonka avulla hyönteinen kiinnitetään kantajansa vartalolle, jossa se saa vaeltaa vapaasti ketjun antaman väljyyden verran. Torakkaa ruokitaan banaaneilla ja hyvin hoidettuna "korun" elinikä voi olla noin vuoden. (www.jaredgold.com)

5. Muotoilutehtävä

Opinnäytetyöni, kaksi korua suomalaisen naisen vartalolle, on tarkoitettu käytettäväksi erityistilaisuuksissa. Juhlissa ja tilanteissa, joissa käyttäjä kokee tarpeelliseksi uniikin koristautumisen ja huomioiduksi tulemisen. Suomalaisessa pukeutumisessa ihoa ja muotoja paljastetaan usein ainoastaan juhlatilanteissa ja silloin ihmisillä on lupa irrotella valinnoiltaan ilman, että heitä leimataan turhamaisiksi. Toinen suunnittelemani koruista on kiinni iholla, naisen

oikealla hartialla. Hartioiden paljastaminen liittyy juhlapukeutumiseen. Korun käyttäjän puku voi olla hyvinkin paljastava ja naisellinen. Hartialle sijoitettava koru tuo olemukseen päinvastaista tuntua. Samalla kun se korostaa naisen ylävartaloa se myös luo illuusiota kuvainnollisesta voimakkuudesta, näyttävyydestä ja vahvasta persoonasta. Takamuskoru on näistä kahdesta korusta kaupallisempi. Vaikka se on sijoituspaikkansa suhteen vaativampi, sen käyttämistä helpottaa korun pienuus itse takamuksen kokoon verrattuna, sekä korun sijoittaminen kiinni vaatteeseen eikä iholle. Takamuskorussa tuon esille niitä lämpimiä ja mustan huumorin sävyttämiä tunteita, joita suomalaisnaiset omista takapuolistaan puhuessaan kokivat.

Vartalokorut ovat yleensä joko hyvin kaupallisia tai tietynlaisia taideprojekteja, jotka eivät sovellu normaaliin käyttöön. Omat koruni sijoittuvat näiden ryhmien välille. Koruni ovat uniikkeja ja ne eivät sovelletu massatuotantoon, mutta ne eivät myöskään ole itsenäisiä taideteoksia. Koruistani kaupallisempi, takamuskoru, soveltuu käytettäväksi

myös illanviettoihin ja ei niin arvokkaisiin tilaisuuksiin. Molemmat koruni sisältävät viestiä naisvartalon kauneudesta ja itsensä hyväksymisestä.

5.1 Suomalaiset naiset kohderyhmänä

Kohderymänäni ovat ensisijaisesti suomalaiset naiset. Heidän vartalokokemustensa pohjalta aloitin näiden korujen suunnittelun. Olen suunnitellut koruni silmälläpitäen suomalaisten naisten erilaisia vartalomuotoja ja tahtonut korujeni istuvan kaiken kokoisten naisten päällä. Korujeni eroottiset vihjeet ovat hienovaraisia ja niissä korostuu suomalaisen naisen vahvuus ja huumorintaju. Opinnäytetyöni nimessä mainitsen ”lyyrisen” takapuolen, sillä viittaa naisten toteamiin vertauskuvallisiin ilmaisuihin vartaloistaan. Nykäsen (2005, 226) kirjassa naiset kuvailevat takapuoltaan leivinuunimaisen lämpöiseksi ja kertovat miten heidän sukunsa naiset jättävät lauteisiin sydämenmuotoisia jälkiä. Koruni ovat uniikkeja, eivätkä siis massatuotantoon soveltuvia ja nii-

den poikkeava sijoituspaikka vartalolla sekä normaalista poikkeava muotokieli vaativat paljon myös kantajaltaan. Korut on tarkoitettu juhlatilanteisiin, yksinkertaisen ja myös paljastavan puvun seuraksi ja niitä käyttävän naisen on osattava kantaa nämä korut kokien ylpeyttä sekä itse koruista että vartalostaan. Terveellä tavalla narsistinen asenne sopii käyttäjälle mainiosti. Laatu-intoisuus, oma varma tyyli ja valmius sekä halu panostaa omaan ulkonäköön ovat kohderyhmälleni itsensäselvyyksiä etenkin juhlatilanteissa. Paneutuessani kohderyhmääni ja myös omiin mieltymyksiini tein aiheesta ”imageboardin”, jonka avulla tarkennan kohderyhmäni tyyliä (liite 1). Koruni on suunniteltu tavallisten suomalaisten naisten haastattelujen perusteella. Nykäsen haastatteleminen naisten joukosta löytyi monen tuloluokan sekä ikäryhmän edustajia. Vaikka naiset eroaisivat tyyliiltään ja olemukseltaan toisistaan uskon, että jokainen suomalainen nainen kokee naiseutensa ja siihen sisältyvät puutteet ja vahvuudet hyvin samankaltaisesti.

6. Muotoiluprosessi

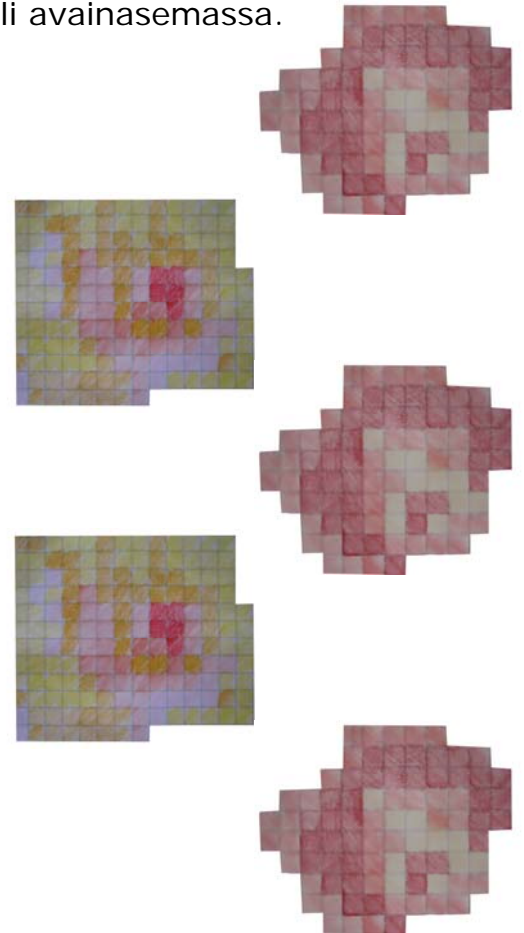
Melkein tähän päivään asti kultaseppien ja korusuunnittelijoiden enemmistö on ollut miesvaltaista. Tästä ajatuksesta lähti liikkeelle minun pyrkimykseni suunnitella koruja naisille naisena ja erityisesti suomalaisena naisena. Suunnittelun alkuvaiheessa ajatuksenani oli tutkia vanhoja skandinaavisia käsitöitä. Käsitöissä minua kiinnosti nimenomaan se, että naiset ovat tehneet niitä naisille ja mitä niillä vartalolla haluttiin ilmaista. Ensimmäiset kokeiluni olivat pitsimäisiä, värikkäitä, naisellisia ja hentoja. Kokeilin materiaaleista puuta, pitsiä, lankaa ja metallia. Käsittelin koivua värjäämällä sitä peiteväreillä ja lakkaamalla puun sen jälkeen kiiltäväksi.

Pitsimäisyyden ja naisellisuuden esiintuomista testasin rautalangan sekä kuparilevyllä valssatun pitsikuvioinnin avulla.

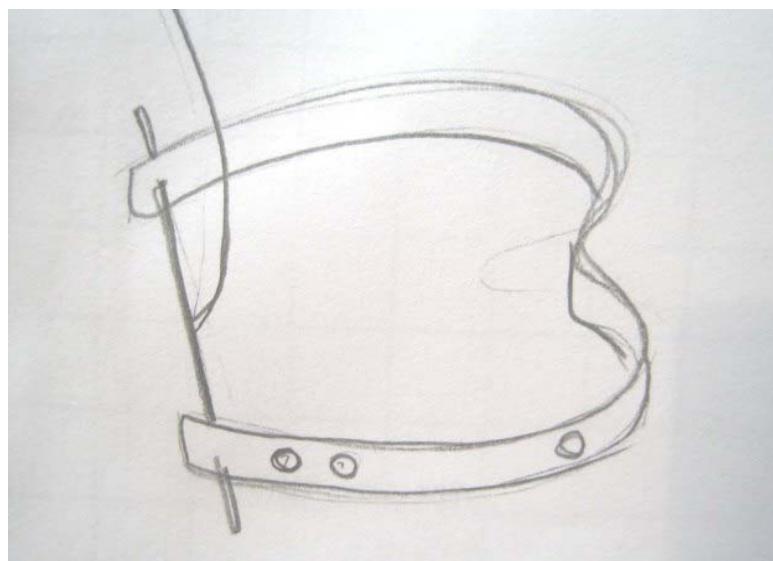
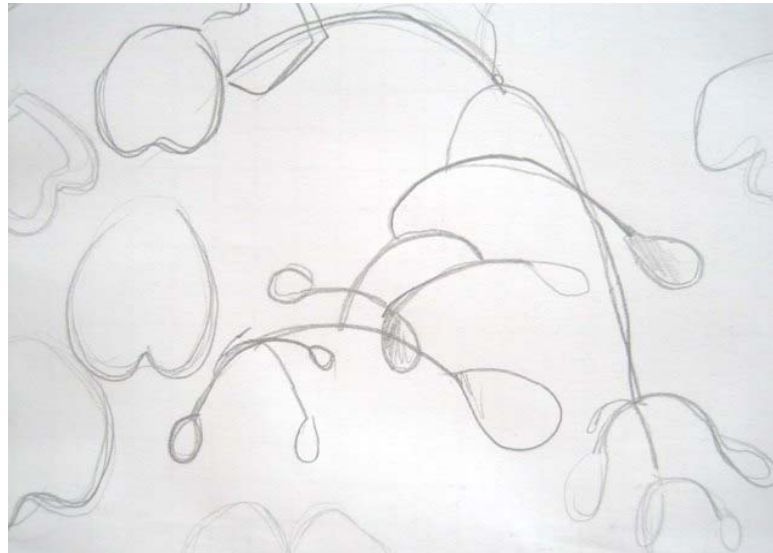

Vanhoista neulos- ja ristipistotöistä piirsin "pikselimäisiä" kuvia, joissa värikkyyys oli avainasemassa.

Tarkoitukseni oli ilmaista lämpimillä luonnonmateriaaleilla suomalaisen naisen suhdetta luontoon ja tervettä suhtautumista itseensä ja ruumiiseensa. Prosessin edetessä vanhat käsityöt jäivät pois työstäni ja minua alkoi kiinnostaa tapa, jolla voisin korostaa ennen kaikkea suomalaisen naisen vahvuutta ja huumorintajua, ylipäättään tervettä suhtautumista itseensä ja ympäristöönsä. Alussa olin keskittynyt naisen yläruumiin koristeluun. Halusin koristaa naisen työtätekevät kädet ja niskan, mutta tutustuttuani vartalokokemuksiin laajemmin, sain huomata että naiset tahtoivat pitää käntensä vapaana korujen "kahleista" ja niska koettiin varsinkin naisten vanhetessa alueeksi, jota ei "karhunkyhmyjen" ja "puhveliniskojen" vuoksi haluttu koristaa. Jo prosessin alusta minulle oli selvää, että korujen oli mukauduttava erikokoisten naisten vartaloille. Halusin luoda koruun muodon, joka muuttuisi ja mukautuisi käyttäjän vartalon mukaan. Toinen tärkeä huomioonotettava asia oli korujen käyttömukavuus. Tämän kirjallisen työn historialukuja kirjoittaessani, törmäsin monesti kauhistuttaviin kertomuksiin nais-

vartalon sitomisista ja pakottamisesta tiettyihin muotoihin. En halunnut toistaa historian virheitä ja suunnitella koruja, jotka tuntuisivat epämiellyttäviltä käytössä. Molempien korujen suunnittelussa minua kiehtoi liike ja eri osien muokattavuus. Takamuskorua suunnitellessani ensimmäinen vaihtoehto oli ilma-va, mobilemainen koru, joka myötäilisi kantajansa liikkeitä ja kiinnittäisi huomiota korun kantajaan.

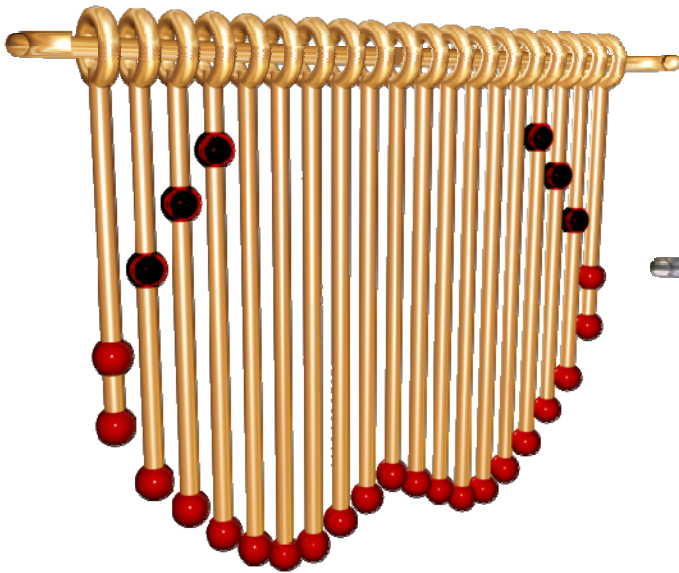
Jo tässä vaiheessa takamuskorusta muotoutui sydämenmallinen, perustuen siihen, miten suomalaiset naiset kertomansa mukaan jättävät saunan lauteille sydämenmuotoisia kuvioita. Mielikuva saunan lauteista ja lämmöstä innosti minut kokeilemaan puuta osana takamusmobiileani. Hopealla ja helmillä oli tarkoitus tuoda koruihin juhlan tuntua.

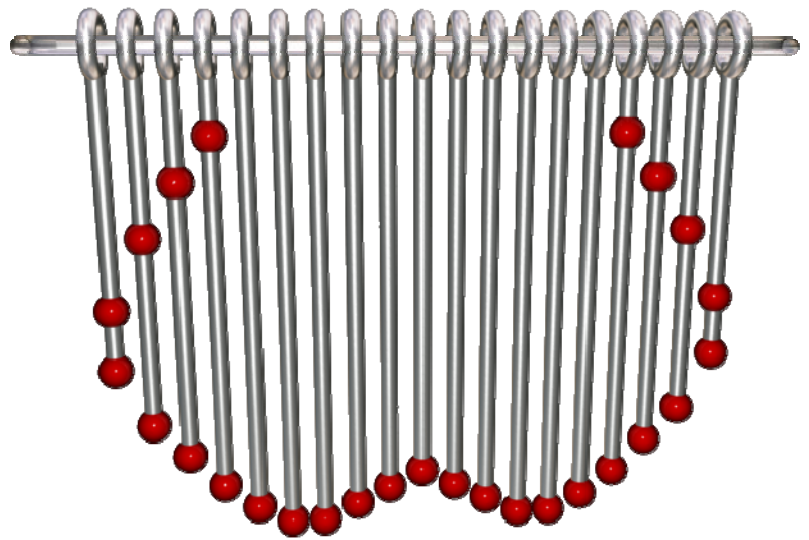
Luovuin suunnitelmistani, koska ne olisivat tehneet naisen luonnollisen olemisen epämiellyttäväksi ja tehneet esim. istumisen mahdottomaksi. Ja se oli mahdollisimman kaukana asettamistani tavoitteista. Hartiakoruni alettua hahmottua, hain inspiraatiota siitä myös takamuskoruun. Hopeatavit ja helmet yhdistettynä sydämen muotoon saivat minut tekemään ensimmäisiä luonnoksia

takamuskorusta, josta mobilemaisuus hävisi tämän suunnitteluprosessin myötä.

Koska takamuskoru kiinnitetään ihon sijasta vaatteeseen, neulamekanismi tuntui oikealta ratkaisulta. Jotta koru mukautuisi vartaloon, sen hopeatavit ja helmet ovat kiinni liikkuvissa renkaissa. Niiden avulla koru laskeutuu kantajansa vartalon mukaiseksi. Liikkuvuutta tarvitaan myös siksi että korulla ei ole yhtä ainoaa oikeaa paikkaa. Se voidaan sijoittaa alaselkään, takapuolen keskelle, toisen pakarän päälle... Suorat hopeatavit tuntuivat kovin jäykiltä ja kylmiltä. Siksi päätin vielä muotoilla ne kaareviksi lopullisessa korussani.

Muotojen ja materiaalivalintojen avulla kahdesta korustani rakentui yhteensopivat. Naiselliset peruskorumateriaalit, hopea ja helmet, sopivat näihin koruihin. Muodoilla lei-

kittelyn jälkeen halusin säilyttää koruissani kuitenkin jotain perinteikästä ja helposti omaksuttavaa.

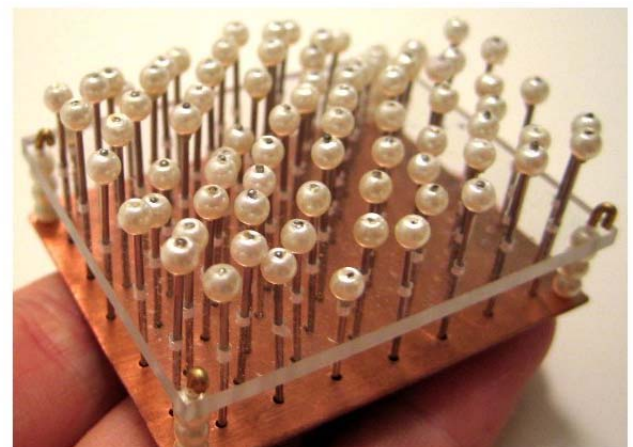
Hartiakorussa ensimmäinen ongelmani oli sen rakenteen sovittaminen paikallaan pysyväksi ja erimuotoisiin hartioihin soveltuvaksi. Ensimmäinen mielikuvani jokaiselle vartalolle soveltuvasta ja hyvätuntuisesta esineestä oli hernepussi, sellainen joita päiväkodissa kasattiin päähän mahdollisimman suuri pino ja sitten juostiin kilpaa. Hernepussin muuttaminen helmipussiksi kiehtoi ensin, mutta sitten törmäsin leluun, jonka tarkoituksena on toistaa siihen painetun esineen muodot.

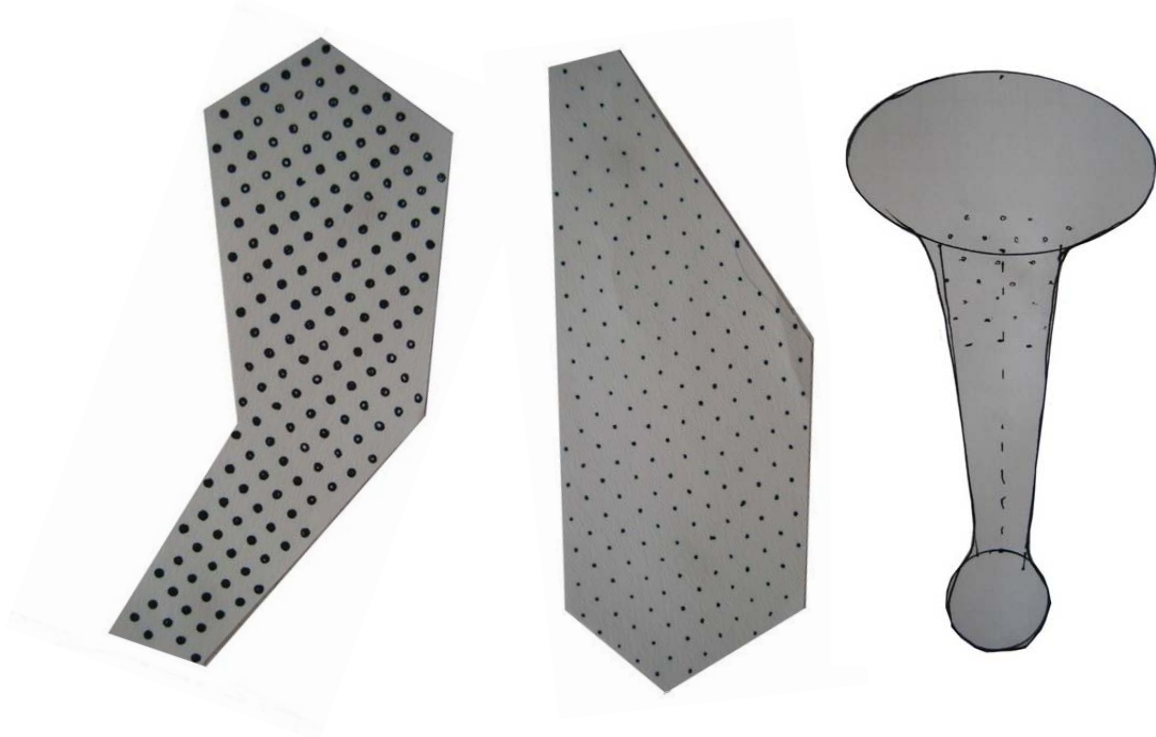
nistui lisäämällä tappien molempiin päihin "stopparit". Tässä tapauksessa ne olivat helmiä.

Alkuperäisenä ideanani oli että tapit mukautuisivat hartian ja solisluun muotoihin niin jämäkästi, että muita kiinnitysmekanismeja ei tarvittaisi. Korun koon ja raskauden vuoksi päädyin kuitenkin kiinnittämään hartiakoruni silikoninauhan ja kahden neulan avulla kiinni myös vaatteeseen. Hartiakorun suunnittelussa hankalin vaihe oli löytää parhaiten hartiaa mukaileva muoto.

Tästä esineestä lähti liikkeelle hartiakoruni ensimmäiset hahmotelmat. Korun toimintaperiaate on sama, mutta rakenne, muoto ja materiaalit ovat muuttuneet toisiksi. Kevensin korua vähentämällä alkuperäisen mallin kolme levyä kahteen. Se on-

Kokeiltuani lukuisia vaihtoehtoja, löysin mielestäni parhaimman, toisesta päästä leveään ja toisesta kaapean muodon, joka osittain lepää myös naisen solisluun päällä. Jotta korusta ei tullut liian raskasta käytin siinä myös akryylimuovia. Muovi- ja hopealevyjä muokkasin kaarevaan muotoon, jotta niiden istuvuus olisi parempi.

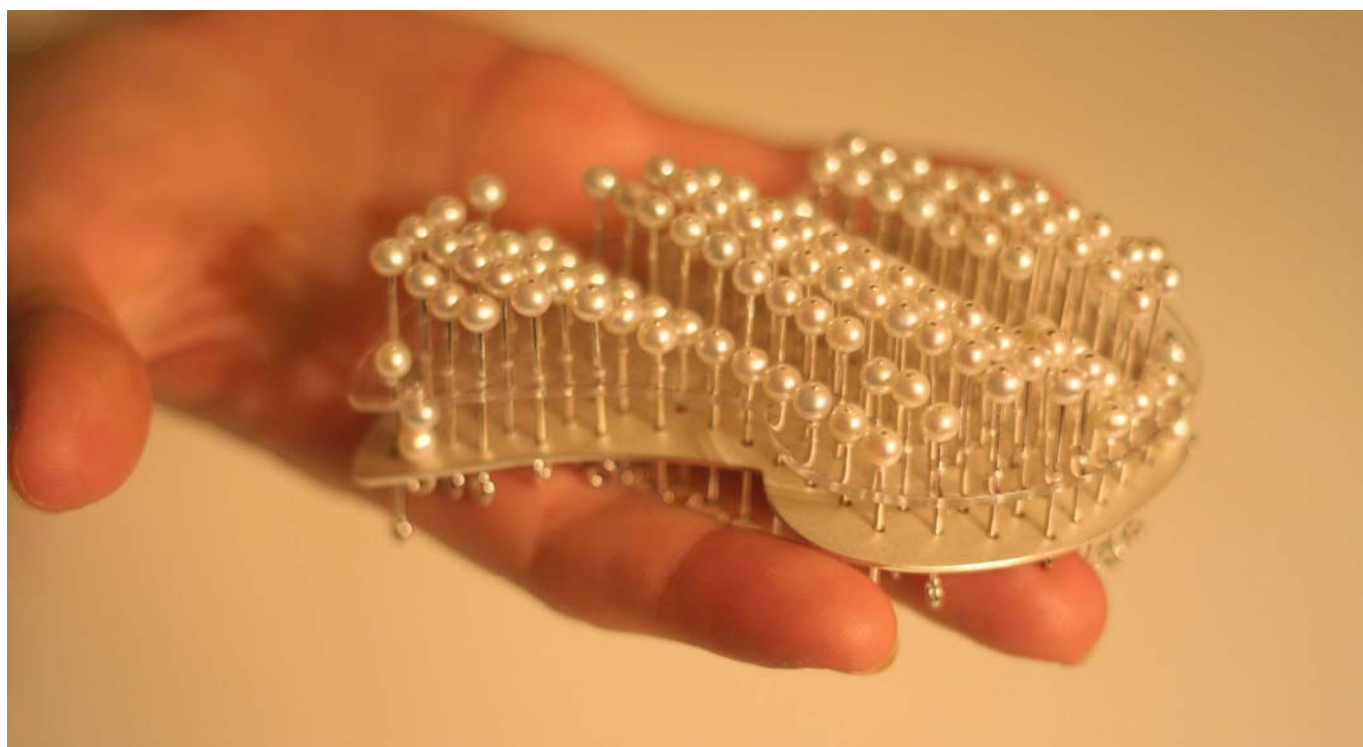
Hartiakoru on näistä kahdesta korustani epäkaupallisempi. Sen käyttö edellyttää myös vaatteelta enemmän kuin takamuskoru. Tahdoin tehdä takamuskorustani kaupallisemman ja helpommin käytettävän. Sen paikka ei ole iholla, vaan vaatteessa ja liikkuminen korun

kanssa on lähes täysin vapaata. Lukemastani tekstistä selvitin, että

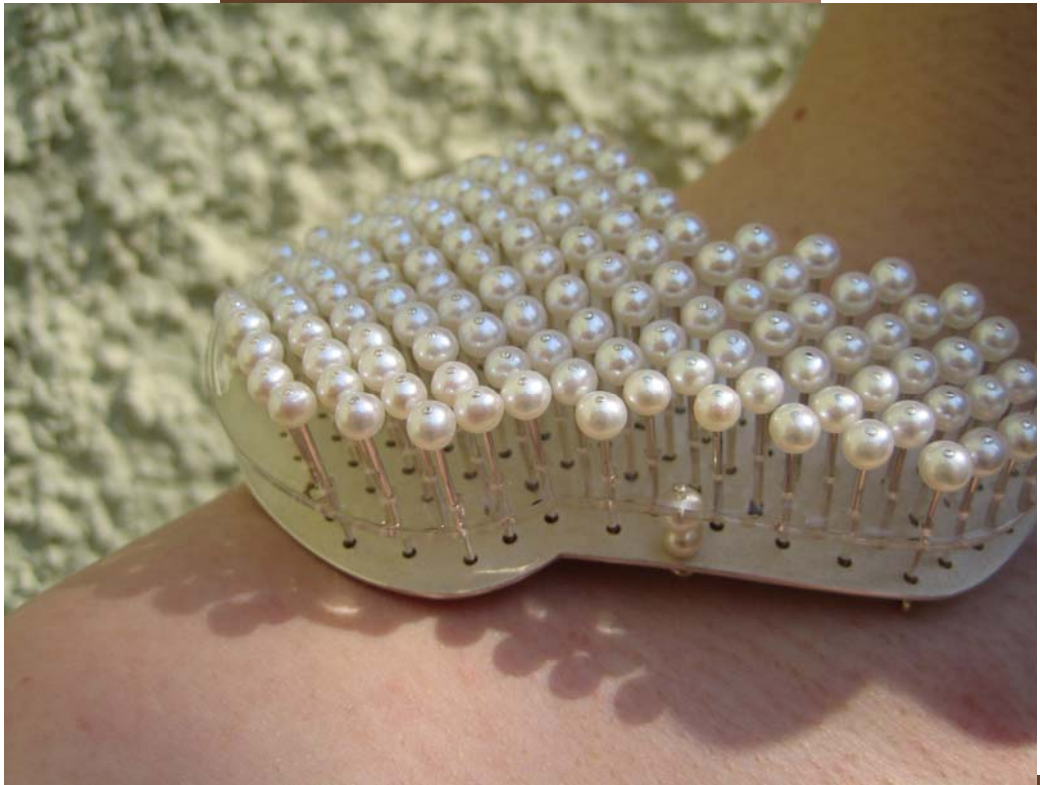
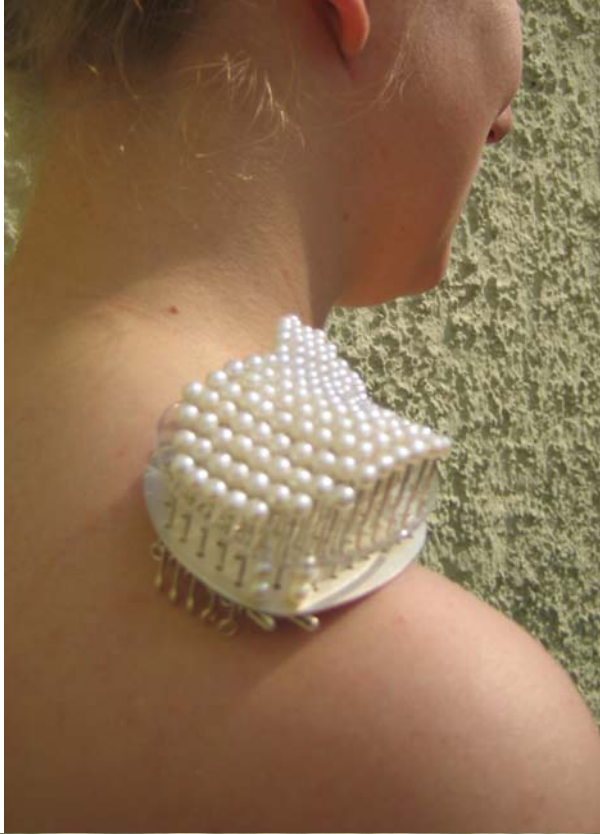
umpinaiset korut, kuten renkaat ja nauhat ahdistavat monia. Suunnittelemani korut eivät kurista tai kierry ruumiinosien ympärille. Näissä koruissa käytön on oltava mahdollisimman hyvätuntuista, koska ne toisaalta vaativat paljon kantajansa persoonalta ja tavalta, jolla nainen vartalooaan esittelee.

7. Vartalokorujen kuvallinen esittely

Koruistani saa parhaimman mahdollisen käsityksen kun ne on puettu naisen päälle. Tämän luvun tarkoituksena on kuvallisesti selvittää korujen käyttöä ja sitä, miten ne istuvat erimallisissa vartaloissa ja erilaisissa vaatteissa.

8. Loppusanat

Suomalaisten naisten vartalokokemukset eivät anna yksiselitteistä vastausta siitä, mihin koru vartalolla tulisi sijoittaa. Absoluuttista totuutta asiasta ei ole, ja sekä korun käyttäjän että katsojan kokemukset ovat aina yksilöllisiä. Tavoitteeni näissä koruissa on välittää puhdasta elämäniloa, huumoria, lämpöä ja itsensä ja vartalonsa hyväksymisen riemua. Koruilla on yhä enemmän merkitystä oman identiteetin ilmaisussa. Muuttuva aika luo paineita, mutta tuo myös mahdollisuuksia tämän ajan korumaailmaan. Toiveeni on, että myös suomalaiset naiset lähtisivät innolla mukaan uudenlaiseen korukulttuuriin, jossa näyttävyyttä ei hävetä. Naisellisuus on meille etuoikeus, jota toivottavasti osaamme hyödyntää.

Tutustuessani suomalaisten naisten vartalokokemuksiin, vaivuin välillä toivottomuuteen. Arki ja työnteko ovat kulttuurissamme usein läsnä ja naisellisuus koetaan turhanpäiväiseksi. Huumori ja lämpö olivat tun-

teita, jotka korostuivat useissa kertomuksissa. Niitä oli siis hyödynnettävä. Tavoitteeni oli suunnitella vartalokorut, joiden käyttö olisi täysin realistista. En tahtonut että projektistani tulisi liian epäkaupallinen ja korut jäisivät omiksi itsenäisiksi teoksikseen ilman todellista käyttäjää. Suunnitelmiani rajoittavia tekijöitä oli useita. Liiallinen rohkeus ja Suomessa harvinainen, runsaiden värien käyttö olivat niitä. Materiaalivalinta näihin koruihin on mielestäni onnistunut. Arvokkaat ja hillityt materiaalit saattavat lisätä kiinnostusta myös sellaisten naisten kohdalla, jotka eivät muuten ryhtyisi kokeilemaan erilaisia koruja. Koruni eivät ole yksiselitteinen vastaus asettamani tavoitteeseen suunnitella kaksi korua suomalaisen naisen vartalolle. Korujen sijoituspaikoille olisi varmasti ollut useita muitakin vaihtoehtoja, mutta tietynlainen kaupallisuus mielessäni päätin tehdä koruni helposti lähestyttäviin paikkoihin. Mekaanisesti koruni toimivat juuri sillä tavalla kuin tarkoitus onkin, ne mukautuvat ja toistavat vartalon

rakennetta. Vaikka hartiakoruni ilmaisee vahvuutta ja toimii ikään kuin polettina olkapäällä, se on samanaikaisesti myös kevyt ja ilmava. Uniikkikorujen tekeminen oli minulle tietoinen valinta. Koen että minulla on jatkossa kylliksi aikaa suunnitella ja valmistaa sarjavalmistaisia koruja. Koin erittäin mielekkääksi työkennellä uniikkikoruprojektin parissa useita kuukausia ja pohtia asioita rauhassa. Tällaista tilaisuutta siihen tuskin koskaan enää tulee. Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen löytämiini teknisiin ja aatteellisiin ratkaisuihin. Vaikka korustani ei varmasti tule kaikkien suomalaisten naisten suosikkeja, ne saattavat hyvinkin löytää oman kohderyhmänsä pienten korugallerioiden kautta.

Lähteet

- Utrio, K. 2001. Bella Donna. Tammi Oy, Helsinki
Utrio, K. 1985. Venus naiskauneuden tarina. Tammi Oy, Helsinki
Nykänen, Anna-Stina. 2005. Parhaat puoleni. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä
Bonde Jensen, K., Mäkelä E. 2001. Suomalainen koru. Eija Mäkelä, Kaarin Bonde Jensen
Oksanen, S. 2003. Stalinin lehmät. WSOY, Helsinki
Fagerström, R. 1989. Suomalaisia antiikkikoruja. WSOY, Porvoo

Internet:

- <http://www.aidonkauneudenpuolesta.fi/quotes.asp?url=quotes.asp§ion=news&id=458> 20.3. 2006
<http://www.blackchandelier.biz/servlet/StoreFront> 5.4.2006

Kuvalähteet

- http://klaudiamarrgallery.com/Contemporary_Realism/Jaime_Perandonos/
21.3.2006
<http://www3.nbnet.nb.ca/sem/chris-shoulder.jpg>
21.3.2006
<http://images.google.fi/imgres?imgurl=http://mocoloco.com/amsterdam/archives/tednoten>
16.3. 2006
http://images.google.fi/imgres?imgurl=http://www.chihapaura.com/pics/news/dw_cover.jpg&imgrefurl
16.3. 2006
http://images.google.fi/imgres?imgurl=http://www.chihapaura.com/pics/news/dw_
16.3. 2006
http://images.google.fi/imgres?imgurl=http://www.chihapaura.com/pics/news/dw_cover.jpg&imgrefurl
16.3. 2006
<http://www.tjep.com/studio.html>
16.3. 2006

- Utrio, K. 2001. Bella Donna. Tammi Oy, Helsinki
Utrio, K. 1985. Venus naiskauneuden tarina. Tammi Oy, Helsinki
Fagerström, R. 1989. Suomalaisia antiikkikoruja. WSOY, Porvoo
Lewin, S. 1994. American art jewelry today. Harry N. Abrams, Japan

LIITE 1

